

Hoe kan een mens een vluchtige beleving aan?

Kunst is er in alle maten en gewichten. Er is kunst die de wereld overmoedig uitkleedt alsof de naakte waarheid zich dan zou tonen. Zij ziet echter niet dat ook een naakt een kostuum draagt. Maar er is gelukkig kunst die in de ervaring van het kleinste ogenblik een spoor ontdekt, een onderweg zijn. De artistieke optie van Patrick Ceysens is deze van een spoorzoeker.

In gesprek met Maurice Drury zei de filosoof Ludwig Wittgenstein ooit: 'Volgens mij wil Hegel altijd beweren dat dingen die er verschillend uitzien eigenlijk hetzelfde zijn. Terwijl het er om gaat aan te tonen dat dingen die er hetzelfde uitzien eigenlijk verschillend zijn.' Hier is het deze kunstenaar om te doen: de vluchtige ervaring van een moment bewaren in de herinnering van een beeld. Hoe vertaalt zich dit? Zoiets als het nabeeld van een schip op ons netvlies, het schip dat zoëven nog voor anker lag en nu oplost in een mist zonder horizon. Maar vooral: de metamorfoses die dit schip in onze geest ondergaat. Over de vervormende messteken die onze geest plant in de rug van onze eerste impressie, daarover gaat de kunst van Patrick Ceysens. In de werkelijkheid is alles altijd immers heel anders. Niettemin zijn het de 'kleinigheden die zich aan onze waarneming onttrekken die doorslaggevend zijn'. Het verzamelen van beelden uit het verleden bewijst een onmogelijkheid: hoe ooit bij die voorbije werkelijkheid geraken? Hoe ijdel de ambitie van een reconstructie om ooit het origineel te kunnen vervangen. De dingen gaan daarom nog niet grijpbaar worden. Integendeel zelfs: ze worden meer enigmatisch. De wijze waarop verschillende dingen samenvloeien in de stemming van een ogenblik, déze ambiguïteit, het is dit wat de kunstenaar aan het licht kan brengen. De werkelijkheid of het ogenblik wordt nergens in een tweede moment heropgericht. Het is ook geen wedergeboorte van om het even wat. Integendeel: beeldend ontstaan er nieuwe ruimtes. Zoals de renaissancekunstenaar doorkijkjes integreerde naar de landschappelijke context van een scène. Of, zoals de Patrick Ceysens het vertelt: hoe het in Schotland de gewoonte is groepsfoto's voor een vaak geopende deur te nemen. Zo lijkt het alsof in het kunstwerk de herinnering rouwt om wat niet gezien werd, wat aan onze waarneming ontsnapte. Niet dat het kunstwerk ons dit nu op een serverbladje zal geven. Integendeel, het kunstwerk trekt zich terug voor onze al te opdringerige, weetgierige blik. Op het eigenste moment wanneer we denken het te vatten, wanneer we menen het te begrijpen en het beeld door het begrip dreigt te worden opgeslokt en dus zélf als beeld overbodig schijnt te worden, op dat moment ontsnapt het ons weer opnieuw. En trekt een ander spoor. Mimesis, representatie, verschijning, illustratie, expressie, aïsthesis, ... geen enkele talige metafoor legt de vinger op de intieme relatie tussen toeschouwer en werk. Het is men name dit wat Patrick Ceysens tematiseert doorheen zijn teken- en schilderwerk, zijn installaties, zijn videowerk, zijn theaterproducties. Indien kunst al altijd is geweest: het verbergen van de techniek, van de hand van de kunstenaar, achter hetgeen hij te zien geeft, dan verleent de kunst van Ceysens toegang tot het proces van totstandkoming. Er zijn in zijn werk strategieën in het spel van herhaling, rastering, manipulatie van tijdsdimensies, lijnen die ontgrenzen, spanningen tussen evenwicht en verwarring, verbindingen tussen toevalligheden, uitvergrotingen van routines, enz. Ondanks,

maar beter gezegd, dankzij deze alarmdoos aan 'schilderkunstig' loodgietersmateriaal, pleegt de kunstenaar een inbraak in het kunsthistorisch referentiekader van het Gesamtkunstwerk. Geen wonder dat inspiratie wordt uitgeput uit artistieke kaders die even dispaaraat zijn als de reeks die ik hier opnoem: opera, renaissancekunst, film, Bach, Richter, Polke, maar voor alles, het verloren moment tijdens de dag, of 'van de nacht waarin alle koeien zwart zijn' (om Hegel te citeren). We zouden misleidend in de verleiding kunnen komen daarin een verborgen eenheid te willen zien. En met nadruk spreekt de kunstenaar zelf in dat verband over de betekenis van het invariante in zijn werk. Deze invariantie is wel degelijk datgene wat ongewijzigd blijft doorheen de transformatie, maar heeft vooral betrekking op wat Gombrich bedoelt met werkvormen om de toeschouwer deel te laten uitmaken van het werkproces, 'van de roes van het maken'. En er is dan ook geen sprake van zoiets als een verborgen eenheid, want zoals opnieuw Gombrich dit formuleert: de beweging weg van iets is verschillend van de beweging ernaartoe. Wanneer we ons verwijderen van een kerktoren die we van dichtbij hebben gezien en achterom kijken, hebben we een totaal ander beeld dan wanneer we ons voor de eerste keer in de richting van diezelfde kerktoren bewegen. De weg die de kunstenaar aflegt van zijn eerste impressie naar de uiteindelijke uitbeelding, is niet de weg die de toeschouwer aflegt op de terugweg van het geziene beeld naar het moment van inspiratie dat hem vreemd is. Het is over deze onmogelijke communicatiebreuk dat het gaat.

Werk is in geval van Patrick Ceysens misschien niet het juiste woord. Het gaat om een wijze van structuren ontdekken, weer toedekken en weer openen. Vooral dit laatste. En zo pas ontstaat wat wij het werk noemen. Het is een beweging waarin iets wordt gezien – in één enkel en exclusief moment – en waarin dit ene eenzame moment moet worden opengeplooid. Hoe dit te doen? Zodat anderen ooit zouden kunnen zien wat toen door de kunstenaar werd gezien?

Dit beperkt zich niet tot een tonen of een verwerken of een laten exploderen. Dit wil in de beeldvorming tegelijkertijd inzicht geven in de constructies, als dit esthetische genot verschaffen voor wie wil zien wat er effectief te zien is. Ik heb zo het vermoeden dat Patrick Ceysens met Paul Klee een droom deelt: 'Soms droom ik over een kunstwerk met zeer grote spanwijdte over het hele elementaire, figuratieve, inhoudelijke en stilistische gebied.'

Joannes Késenne